

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada
Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
mokiniam**

2017 m.

11–12 klasės

Rajono (miesto) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
dalyvio kodas

Vertinimas:

I UŽDUOTIS

Užpildykite lentelę, prie nurodytų kūrinių įrašydami jų autorius, veiklos ir kūrybos laikotarpį (epochą), kūrinio žanrą ir kalbą.

Autorius	Laikotarpis	Kūrinys	Kūrinio žanras	Kūrinio kalba	Vertinimas
1.		<i>Rožės vardas</i>			
2.		<i>Ponas Tadas</i>			
3.		<i>Radviliada</i>			

Vertinimas: Už kiekvieną (1, 2, 3) teisingą atsakymą – 2 taškai (po 0,5 taško už kiekvienos skilties atsakymą).

Suma:

II UŽDUOTIS**Atsakykite į klausimus**

1. Vaižganto sukurti literatūriniai charakteriai laikomi novatoriškais? Trumpai pakomentuokite, kodėl.

Vertinimas

2. Stambiausias Vaižganto kūrinys turi paantraštę „Vaizdai kovos dėl kultūros“. Koks tai kūrinys?

3. Vaižgantas savo kūryboje vartojo žodį „ominė“. Kaip manote, ką jis reiškė?

4. Kokia veiklos sritis Vaižgantą leidžia laikyti išskirtiniu kultūros veikėjo pavyzdžiu?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

III UŽDUOTIS**Atsakykite į klausimus**

1. Paaiškinkite, kuo klasifikuojant Lietuvos tarmes pietų aukštaičių patarmė yra panaši į vakarų žemaičių patarmę?

Vertinimas

2. Kaip šiaurės žemaičių ir rytų aukštaičių tarmių plotuose tariama žodžių priesaga *-aitis*?

3. Kiek priegaidžių yra lietuvių kalboje? Kokios jos? Pateikite po žodžio pavyzdį su kiekviena priegaide.

4. Kokį lietuvių kalbos dvibalsį atitinka jotvingių kalbos dvibalsis *ei*? Kokios dar patikimai paliudytos vakarų baltų kalbos dvibalsis *ei* atitinka tą patį lietuvių kalbos dvibalsį?

5. Lituanizmai yra skoliniai iš lietuvių kalbos. Nurodykite bent dvi slavų kalbas, kuriose jie yra paplitę. Kuriose latvių kalbos tarmėse jų yra daugiausia?

6. Lentelėje įrašykite, kaip atskirų Lietuvos tarmių atstovai taria dvigarsį *an* žodžio *kąsti* formoje [aš] *kandu*.

Bendrinė kalba	kretingiškiei	raseiniškiai	šiauliškiai	telšišiškiai	uteniškiei	vilniškiai
an						

Vertinimas: **0** (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

IV UŽDUOTIS

Gižiai čyravo griežlė, rasotu vasarajumi atbrisdama po pat langais ir iš čia, suplojusi bukais sparnais, grįždama atgalios į platumas ir naktį. Sausai, kapotai vampsėjo šunes, palaukdami ir įsiklausydami savo aido iš pamiškės. Ir iš miško gelmių atklystantis lapės pakeltų ančių kryksėjimas, ir jaukus, minkštas putpelės plastėjimas, ir geležinis, kurčiai prikimęs kiekšės riksmas pakalnės pievutėje. Kažką lydėjo nirtulinga pempė, kas nors turėjo laužtis paskardžių lazdynais ir pakelti jerubių pulkelį. Ir čia pat, po pamatais, griežė soirplys, ir daužė stiklus sunkūs karkvabalai, ir muistėsi karvė diendaržyje, ragu barškindama statinį. Balkšva ir trumpa vasarvidžio naktis ją nešė žviegiančiais geležinkelio bėgiais, siūbavo autobusu vieškelio nelygumuose. Gramzdino į daubas ir į juodą miško tankmę, kur po eglų šakom žybčiojo švento Jono vabalėliai.

Marius Katiliškis, *Miškais ateina ruduo*, ištrauka

Atsakykite į klausimus

1. Kuo žodžių darybos požiūriu skiriasi ir yra panašūs tekste vartojami daiktavardžiai *griežlė* ir *tankmė*?

Vertinimas

2. Paaiškinkite, kodėl daiktavardis *platumos* (plg. ...*grįždama atgalios į platumas ir naktį*) tekste vartojamas daugiskaita. Kokia tekste vartojamo daiktavardžio *platumos* reikšmė?

3. Kokio skaičiaus ir linksnio yra tekste vartojamas daiktavardis *šakom* (plg. ...*kur po eglų šakom žybčiojo švento Jono vabalėliai*)? Tekste raskite dar bent du daiktavardžius, kurie sutrumpėtų juos vartojant dabartinėje šnekamojoje lietuvių kalboje, ir paaiškinkite, kodėl jie sutrumpėtų.

4. Raskite tekste išskirtą tikslinamąją vietos aplinkybę. Parašykite, kokia kalbos dalis yra tikslinama, ir ją paminėkite. Ko siekiama sakiniuose vartojant tikslinamąsias aplinkybes?

5. Raskite skardžiuosius priebalsius teksto žodyje *atbrisdama* ir juos užrašykite taip, kaip skaitote. Kuo apskritai nuo kitų šio žodžio priebalsių skiriasi priebalsiai *r* ir *m*?

6. Raskite tekste vartojamą sudėtinį prijungiamąjį sakinį. Paaiškinkite, kuo į prijungiamuosius sudėtinius sakinius yra panašūs paremiamojo sujungimo sakiniai.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

V UŽDUOTIS

Perskaitykite pateiktas literatūros srovių ir krypčių charakteristikas ir nurodykite, kokias literatūros sroves arba kryptis jos apibūdina.

1. Šios literatūros krypties esmė – žmogus pasaulio centre, asmens dvasios autonomija ir individualistinė savimonė. Jos personažo genezės pagrindas – krikščioniškosios teologijos metafizinis sielos principas, įkurdintas žmogaus struktūroje ir iškeliantis jį virš natūralistinio gamtos pasaulio. Iš čia – nelygstama individo vertė, asmens prigimtinių teisės ir visos jo privilegijos.

Vertinimas

2. Šios literatūros krypties estetikos filosofinis pagrindas – agnosticizmas ir subjektyvizmas. Tai buvo filosofija, pasaulį suvokusi kaip kūrybą ir išaukštinusi žmogaus kūrybingumą. Rašytojai buvo įsitikinę, kad pats žmogus kuria savo pasaulį ir tai tėra visuotinio kūrybingumo sąsą. Aukščiausias kūrybingumo pasireiškimas yra dvasingoji gamta.

3. Žemiškojo pasaulio, jos gėrybių niekinimo topas sieja daugelį šios epochos kūrinių. Pasaulis prilyginamas ašarų pakalnei, mirties prieangiui, žmogaus gyvenimas – išnykstantis dūmas, džiūstantys šiaudai, vystantys gėlių žiedai.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

VI UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus

1. Jis gimė XIX a. antroje pusėje Suvalkijoje. 1901 m. Tilžėje išleido *Lietuviškos kalbos gramatiką*, kurioje įtvirtino vakarų aukštaičių kauniškių tarmę kaip bendrinės kalbos pagrindą. 1922 m. buvo išleistas papildytas šios gramatikos leidimas, turėjęs įtaką bendrinės lietuvių kalbos raidai. Jis apvalė bendrinę lietuvių kalbą nuo barbarizmų, netinkamų naujadarų ir sintaksinių konstrukcijų, sukūrė daugybę terminų. Kas buvo šis žmogus ir kokiame lietuviškame laikraštyje pradėjo norminamąją veiklą?

Vertinimas

2. Svarbiausiu Kazimieros Būgos darbu laikomas žodynas, kuriam medžiagą pradėjo rinkti XX a. pradžioje. Į šį žodyną Būga dėjo visus lietuvių kalboje vartojamus žodžius, asmenvardžius, vietovardžius, svetimžodžius, aiškino žodžių kilmę, istoriją. Kaip šis žodynas vadinosi ir kiek jo sąsiuvinų buvo išleista parengtų Būgos?

3. Šiai kalbotyros šakai svarbi tiek žodžio fonologinė ir morfologinė sandara, tiek pati žodžio reikšmė. Šiame moksle žodžiai daugiausia tiriami lyginamosios fonologijos nustatytais garsų dėsniais ir garsų atitikmenimis, istorinės žodžių darybos ir morfologijos duomenimis. Šio mokslo objektas yra tie žodžiai, kurių kilmė sinchroniškai nėra aiški. Kaip vadinamas šis mokslas? Nuo kurio amžiaus į šio mokslo darbus patenka ir lietuvių kalbos leksikos?

4. Jis buvo vienas iš lietuvių raštijos pradininkų, kuris studijavo Karaliaučiaus universitete, o vėliau buvo Karaliaučiaus lietuvių evangelikų liuteronų parapijos klebonu. Jis išleido M. Mažvydo parengtą giesmyną *Gesmes Chrikszoniskos*, o svarbiausias jo darbas yra verstinė knyga *Evangelias bei epistolas*, išleista kartu su *Enchridionu*. Koks tai žmogus ir kuriame amžiuje jis gyveno?

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą po 2 taškus.

Suma:

VII UŽDUOTIS

Perskaitykite iš kritinės literatūros pateiktas ištraukas ir nurodykite, kokius autorius (A) ir jų parašytus kūrinus (B) jie charakterizuoja:

1. A. Šiam rašytojui ypač imponuoja Knuto Hamsuno proza, vaizduojanti žmogų gamtos (miško) apsuptyje, kurioje jis jaučiasi esąs Panas (gamtos dvasia, Erotas); jo gamtiškoji galia sutelkta žvilgsnyje (akys kaip žvėries; žvilgsnis prilygsta lytėjimui; gamta žiūri į jį, o jis – į gamtos veidą). Pano figūra Hamsuno kūryboje veikia kaip monistinės pasaulėvokos metafora. [...] *Unio mystica* – jo pasaulėvokos branduolys. Dėl šios savybės autorius susisieja su XIX–XX a. ribos skandinavų literatūra, kurioje išsaugotas pasaulio paslapties, žmogaus dvasios nežvelgiamumo matmuo. Pajauta, kad „visa yra viena“, autoriaus prozoje kyla iš to, kad pažįstantysis intuityviai patiria esąs įtrauktas į esančiuosius jusliškai ir dvasiškai.

B. Romano pirmasis skyrius pradedamas juslių fiksavimu („orai pasikeitė [...]. Jo kaulus kankino sausgėla.“). Pavasarėjančios gamtos pagyvėjimas išsakomas įvairiomis juslėmis (klausa, rega, lytėjimu – pirštinės sudrėko; „smulkutė lijundra buvo jaučiama ant veido“); jusliškai aprašoma ir gamta, ir žmogus, jie abu susiejami budimo motyvu: kaip ir žmogaus juslės, bunda ir jomis apčiuopiamas pasaulis; vienas kitą veikia, pasaulis siekia žmogaus ir žmogus – pasaulio. Gamta, žmogus ir kosmosas vienijami to, kad jie sukurti gyvybės pagrindu, yra vienas kitame. Iš gamtos formų beišsirutuliojąs žmogaus esimas vaizduojamas epizode apie rūką, – žmogus, išnyrantis iš rūko, jautimiškai susiejamas su greta esančia konkrečia aplinka ir kartu kyla tarsi iš kokios žemės dvasios .

A.

B.

2. A. Rašytojas atmetė to meto prozoje įsigalinčias stilistinio įmantrumo tendencijas: laužytą sakinį, sugestyvius nutylėjimus, įmantrias intonacijas, kalbinį dekoratyvumą. Jo pasakojimas natūralus, paprastas, aiškus, labai preciziškas ir kondensuotas. Tai iš esmės klasikinis stilius, pritaikytas psichologinei-intelektualinei analizei. Vaizdiniai-emociniai elementai čia jungiasi su abstrakčiomis sąvokomis, kone su moksliniais apibrėžimais bei samprotavimais.

B. Nuo pačių pirmųjų „išsivadavimo“ puslapių pabrėžiama, kad Kaune negali likti nepastebėtas, elgtis kaip tinkamas, čia esi nuolat stebimas ir vertinamas, apkalbamas ir kontroliuojamas. Patį pirmąjį vakarą Kaune herojus pajunta, kad šiame mieste jam nepavyks pasislėpti miesto minioje, gyventi taip, kaip buvo įpratęs užsienyje. Trečiosios dalies veiksmo eigoje jis vis labiau jaučiasi esąs stebimas, persekiojamas, Kauno atmosfera įvardijama kaip troški, lyginama su visa persmelkiančiais pavydo ir pykčio nuodais, žlugdančiais individualumą ir atimančiais ryžtą radikalioms permainoms.

A.

B.

3. A. Autoriaus kūryba – ekstremalus modernizmo epochos dokumentas, aprėpiantis iš karto du šios epochos sparnus: ideologinį totalitaristinį (fašizmas, komunizmas) ir industrinį kapitalistinį. Rašytojo palikimas į Lietuvą grįžo nors ir smarkiai vėluodamas, tačiau su tiesos bei teisingumo vėliava ir su pergalės triumfu. Tragiškasis herojus savo kančia liudija nuopuolio ir tamsybių epochos blogį. Bendriausia prasme šio autoriaus tekstai yra modernisto reakcija prieš modernybę, atskleidžianti moderniosios sąmonės akligatvį.

B. Per savo herojų autorius parodo vakarų civilizacijos raidą: kaip žmogaus prigimtį represuojantis ir gyvybės balsą ignoruojantis protas tampa beprotybe, atsigręžiančia prieš patį žmogų ir jo gyvastį. Beje, žmogus šioje sistemoje nesunaikinamas, nes kapitalizmui reikalinga gyva darbo jėga. Todėl žmogus tiesiog perdaromas, pakeičiamas, iš jo „išoperuojama“ dvasinė savimonė, kuri tiesiogiai siejasi su gyvybės principu. Juk gyvybė yra savaiminis, laisvas gyvenimo skleidimasis.

A.

B.

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

Suma:

VIII UŽDUOTIS

Vardai: *Antanas, Aroydas, Aurimas, Ažuolas, Danielius, Dovydas, Eitvydas, Jonas, Kernius, Mantas, Petras, Rimas, Rimvydas, Simas, Simeonas, Tadas, Ugnius, Vidas, Vytautas.*

Atsakykite į klausimus

1. Kurie iš pateiktų asmenvardžių yra krikščioniškos kilmės vardai?

Vertinimas

2. Kokios kilmės asmenvardžiai yra laikomi krikščioniškos kilmės vardais? Paminėkite bent dvi dažnas kalbas.

3. Kuo panašios vardų *Rimas - Rimvydas* ir *Simas - Simonas* poros? Nurodykite bent jų du požymius.

4. Vardų sąrašė yra pateiktas vardas *Jonas*. Paaiškinkite, kaip su šiuo vardu yra susiję asmenvardžiai *Ivanas, Džonas, Chuanas*.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų mokiniam

11–12 klasės

Rajono (miesto) etapas

2017 m.

ATSAKYMAI

I UŽDUOTIS

Autorius	Laikotarpis	Svarbiausias kūrinys	Kūrinio žanras	Kūrinio kalba
1. Umberto Eco	Postmodernizmas (XX-XXI a.)	<i>Rožės vardas</i>	Romanas	Italų
2. Tadas Mickevičius	Romantizmas (XIX a.)	<i>Ponas Tadas</i>	Poema	Lenkų
3. Jonas Radvanas	Renesansas (XVI a.)	<i>Radviliada</i>	Poema	Lotynų

II UŽDUOTIS

1. Atsakymai gali būti įvairūs. Vaižgantas pirmasis ėmė skverbtis į iracionalius žmogaus dvasios klodus, jo sąmonę, siedamas su ja visą žmogaus elgesį ir išryškindams sąmonės ir pasąmonės konfliktą. Nacionalinį lietuvių charakterį jis gvildeno pasitelkdamas įvairius parametrus – socialinį, moralinį, psichologinį, taip sukurdamas daugialypį, dramatišką meninį charakterį, reprezentuojantį tiek nacionalinio charakterio, tiek individualaus psichologizmo aspektus.
2. *Pragiedruliai*.
3. Pasąmonė.
4. Publicistika.

III UŽDUOTIS

1. Abi šios patarmės nėra skaidomos smulkiau.
2. Šiaurės žemaičių *-atis*, rytų aukštaičių *-aitis*.
3. Dvi. Akūtas ir cirkumfleksas.
4. *ie*. Prūsų kalbos.
5. Atsakymai gali būti įvairūs: gudų (baltarusių) kalba, lenkų kalba, rusų kalba, ukrainiečių kalba. Atsakymai gali būti įvairūs: pietinėse latvių kalbos tarmėse, tos, kurios yra palei Lietuvos sieną ir pan.

6.

Bendrinė kalba	kretingiškiei	raseiniškiai	šiauliškiai	telšiškiei	uteniškiei	vilniškiai
an	on	an	an	on	un	un

IV UŽDUOTIS

1. Atsakymai gali būti įvairūs; panašūs, nes sudaryti su priebalsinėmis priesagomis, abu sudaryti priesaginiu darybos būdu; skiriasi, nes vieno darybos pamatas yra veiksmažodis *griežti*, o kito būdvardis *tankus*; jie priklauso skirtingoms teminėms žodžių grupėms – *griežlė* yra paukščio (gyvos būtybės) pavadinimas, o *tankmė* yra vietos pavadinimas;
2. Daugiskaitos vartojimas tekste sustiprina objekto platumo, didumo išpūdį. *Platumos* ‘plačios vietos, didelis plotas’.
3. Dgs. įnagininkas. Atsakymai gali būti įvairūs: *vasarojum(i)*, *pievutėj(e)*, *diendaržy(je)*, *nelygumuos(e)*. Nes tie skiemenys yra trumpi ir nekirčiuoti.
4. *Po pamatais*. Prieveiksmis *čia pat*. Siekiama tikslinti, konkretinti, aiškinti tos pačios rūšies aplinkybes.
5. *d, b, r, z, d, m*. Atsakymai gali būti įvairūs: jie neduslėja, jie yra visada skardūs, jie yra sonantai ir pan.
6. *Gramzdino į daubas ir į juodą miško tankmę, kur po eglų šakom žybčiojo švento Jono vabalėliai*. Paremiamojo sujungimo sakinių dėmenys yra susiję priežasties ryšiais – vieno dėmens turinys remia kito dėmens turinį, o prijungiamųjų sakinių atveju vienas dėmuo yra priklausomas nuo kito ne tik turinio, bet ir gramatikos požiūriu.

V UŽDUOTIS

1. Modernizmas.
2. Romantizmas.
3. Barokas.

VI UŽDUOTIS

1. Jonas Jablonskis, *Varpe*.
2. Lietuvių kalbos žodynas, du sąsiuviniai.
3. Etimologija. Nuo XIX a.
4. Baltramiejus Vilentas, XVI a.

VII UŽDUOTIS

1. A. Marius Katiliškis.
B. *Miškais ateina ruduo*.
2. A. Vincas Mykolaitis-Putinas.
B. *Altorių šešėly*.
3. A. A. Škėma.
B. *Balta drobulė*.

VIII UŽDUOTIS

1. Vardai: Antanas, Danielius, Dovydas, Jonas, Petras, Simas, Simeonas, Tadas.
2. Atsakymai gali būti įvairūs: lotynų, graikų, hebrajų.
3. Atsakymai gali būti įvairūs, pvz., yra pateikti trumpiniai (Rimas, Simas) ir jų pamatiniai žodžiai (Rimvydas, Simonas); vienas iš pateiktų vardų yra dviskiemenis (Rimas, Simas), o kitas – triskiemenis (Rimvydas, Simonas), abiejų porų trumpiniai yra atsiradę iš pamatinių vardų pradžios.
4. Šie asmenvardžiai yra vardo Jonas variantai kitose Europos kalbose: Ivanas – rusų Džonas – anglų, Chuanas – ispanų.

**Lietuvių gimtosios kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų
mokyklų mokiniams
Miesto (rajono) turas
11-12 klasės
2017 m.**

Filosofija nėra kiekvienam įkandamas ar parodai skirtas užsiėmimas. Ji slypi ne žodžiuose, bet darbuose. Ji skirta ne tam, kad kaip nors prastumtume dieną, kad iki šleikštumo neįkyrėtų nuobodulys. Ji kuria ir formuoja sielą, tvarko gyvenimą, valdo poelgius, rodo, ką reikėtų daryti ir ko vengti, stovi prie vairo ir randa kelią plaukiant abejonių jūra. Be jos niekas negali gyventi be baimės, niekas negyvena ramiai.

Seneka, Laiškai Liucilijui (Iš 16-tojo laiško)

Parašykite rašinį tema:

„Ar kasdienybėje svarbi filosofija?“

Kurdami rašinį pabandykite:

- a) aptarti filosofijos ir mokymo aktualumą jauno žmogaus gyvenime;
- b) pateikti pavyzdžių apie jūsų autoritetus ar mokytojus, padedančius suprasti save ir pasaulį;
- c) pasamprotauti, ar literatūra gali būti išminties mokytoja bei patarėja?

Rašinio apimtis: nuo 250 iki 300 žodžių.

Pastaba: šiai užduočiai skirtos 2 valandos, todėl galima rašyti juodraščius. Vertinamas bus tik švarraščio variantas.

Vertinimo kriterijai

1. Kalbos taisyklingumas: rašyba, skyryba, kalbos kultūra.
2. Panaudotos literatūros, kultūros istorijos žinios.
3. Pasakojimo rišlumas, samprotavimo pagrįstumas.

Vertinimas balais

1. Kalbos klaidos (rašybos, skyrybos, kalbos kultūros): iki 5 klaidų (imtinai): **-10**; iki 10 klaidų: **-20**; iki 15 klaidų: **-30**; iki 20 klaidų: **-40**; iki 25 klaidų **-50**.
2. Teksto mintis neaiški, tekstas chaotiškas arba skurdokas žodyno, žinių ir kūrybiškumo požiūriu, tekstas nebaigtas: **+20**; tekstas struktūriškas, nuosekliai vytoma tema, tačiau trūksta žinių ir kultūrinių argumentų, kūrybiškumas nepakankamai išplėtotas **+30**; tekstui netrūksta dalykinės informacijos, matyti aiškios pastangos interpretuoti ir kūrybiškai samprotauti, tačiau arba yra netikslumų, arba vientisos ir baigtos struktūros rašinys nesudaro: **+40**; tekstas yra originalus, tema išplėtotą kūrybingai panaudojant žinias, kūrybiškumas nuoseklus ir pagrįstas, dėstymo mintis sklandi: **+ 50**.

Maksimalus balų skaičius: 50